

De jury van de OVLNL Inspiratie Award 2016 - Geertje Hazenberg, NSVV, Frank Lewis, freelance landschapsarchitect BNT en bestuur- en adviserend lid NVTL, Geert Dijkstra, Acquire Publishing/Ruimte en Licht, en Wijnand Beemster, hoofdredacteur van het vakblad Ruimte en Licht - beoordeelde 14 inzendingen:

- Lichtontwerp stationsgebied Arnhem CS
- Stand alone lichtmast Soluxio
- Smart Lighting project Zichtenburg Den Haag
- Het project Slim Verlicht op Texel
- Intelligente lichtmast Guard-Litec
- Innovatieve verlichting in Oss
- Nieuwe straatverlichting in woonwijk Rotterdam
- Beeldend (beleids)plan Licht in de openbare ruimte
- Dynamische en slimme verlichtingstechnologie LightScout
- Paspoort voor verlichtingsarmaturen
- Nieuwe manier van aanbesteden in Leusden
- Pilotproject NetWork Brainport Avenue Eindhoven
- Nieuw licht op Sint Plechelmusplein Oldenzaal
- Smart Lighting project Hoekenrodeplein Amsterdam

De jury was onder de indruk van de kwaliteit van de inzendingen. Eigenlijk allemaal winnaars. De meeste inzendingen helpen het vakgebied echt verder met vaak heel bijzondere initiatieven en oplossingen. De inzendingen vormen een bijzonder gevarieerd en inspirerend overzicht aan kansen voor de lichtsector. Het gaat dan niet alleen om smart lighting (in grootschalige toepassing maar ook op de schaal van de kleinere gemeenten). Maar ook om implementatie van integrale contractvormen (EMVI in praktijk), licht als beleving, licht op maat, en communicatie met bestuur en burgers (hoe communiceer je met partijen buiten het OVL vakgebied?).

1. Brainport Avenue, de getransformeerde A2-zone rond Eindhoven, epicentrum van 's werelds slimste regio, moet meer herkenbaar zijn, een gebied met een eigen identiteit. Eindhoven wil dat bereiken door licht als artistiek middel in te zetten. In het kader van het Pilotproject NetWork ontwikkelt de stad een integraal lichtproject voor de gehele route van Brainport Avenue. Het idee is een grootschalig land-art lichtkunstwerk met beleving als thema, in het bijzonder de beleving van de weggebruiker. Met gebruik van laserlichttechnieken ontstaat langs de gehele route een visueel netwerk van lichtlijnen met verschillende lichtintensiteiten, ritmes en sequenties.

2. Arnhem heeft een fraai station gekregen en een fraai ingericht stationsplein. Het station, een ontwerp van Ben van Berkel/UN Studio, is gebaseerd op beweging. De architectuur van het gebouw geleidt bezoekersstromen naar de juiste plek. Dat doet ook het plein voor het station. In het ontwerp van Bureau B+B is een van de pijlers het lichtplan waarin niet is gekozen voor een egale zee van licht maar voor een gedifferentieerde lichtinvulling – met hoge lichtmasten om het plein veilig en overzichtelijk te maken en kleine armaturen voor sfeerverlichting aangevuld met subtiele lijnverlichting en verlichting in de trapleuningen die looproutes markeren en de oriëntatie van en naar het station ondersteunen. Het verlichtingsplan is gemaakt door een projectteam met UN Studio, B+B, Arup en Atelier LEK.
3. Sint Plechelmusplein Oldenzaal. De St. Plechelmusbasiliek en het plein er omheen vormen vanaf de twaalfde eeuw het hart van Oldenzaal. De bijzondere historische waarde van deze prominente plek is in de loop der tijd verwaterd tot niet veel meer dan een parkeerplaats. Bureau B+B gaf het St. Plechelmusplein zijn oude luister terug. Het verlichtingsplan van Atelier LEK accentueert de historische en architectonische kwaliteiten van het plein. Door selectief en gericht te verlichten is een sprookjesachtige sfeer ontstaan. Op het plein staan lichtmasten met richtbare armaturen. Met grondspots wordt het reliëf en de vorm van de massieve toren benadrukt. Bijzonder is de binnenverlichting van de basiliek die door de glas-in-lood ramen van de kerk naar buiten schijnt en een kleurrijk patroon op het plein geeft, dat ook weer in het ontwerp van de bestrating terugkeert.
4. Beeldend (beleids)plan Licht in de openbare ruimte is een website ontwikkeld door Licht en Donker Advies. De basis is de plattegrond van een gemeente. Hieraan zijn factsheets gekoppeld, en pop-ups en foto's. Verlichting van de openbare ruimte is een zaak van ons allemaal. Het Beeldend (beleids)plan is erop gericht om iedereen die met openbare verlichting te maken heeft - inwoners, bedrijven, maar ook de Raad - tijdig te betrekken in de planvorming. De site ontsluit aantrekkelijke en up-to-date informatie die essentieel is om alle stakeholders te informeren, te enthousiasmeren en om hun mening te vragen. Gemeenten kunnen in- en extern door het Beeldend (beleids)plan hun keuzes zichtbaar en bespreekbaar maken. Er is eenvoudig een online enquête aan de site te koppelen. Het beleidsdeel is een kernachtige samenvatting die voorgelegd kan worden aan College en Raad.

Het voorstel én het beleidsplan zijn op het tablet te lezen. Inwoners en bedrijven hebben meegepraat over de ontwikkeling.

5. De kennis van de markt wordt vaak onvoldoende benut waardoor kansen blijven liggen. Gemeente Leusden koos daarom voor een integraal contract met een opdrachtnemer voor de verduurzaming van de volledige OVL installatie (ca. 6.500 lichtpunten) in de gemeente en de installatie van een telemanagementsysteem. Onderdeel van het contract is beheer en onderhoud voor lange tijd (15 jaar) aan dezelfde opdrachtnemer. En als derde pijler sociale duurzaamheid (social return).

Tip van Leusden: Denk out-of-the-box als het gaat om contractvormen. Niet alles in een RAW bestek proberen te vangen. En neem sociale duurzaamheid en social return serieus. Het is niet ingewikkeld, het is een kwestie van willen en doen.

6. Geïnspireerd door architect Thomas Rau, en gebaseerd op de Eco-indicator, is door D.B. van der Lugt een methode ontwikkeld om aan verlichtingscomponenten een materialenpaspoort toe te kennen dat aangeeft in welke mate de componenten milieubelastend zijn. Het paspoort stimuleert recycling en hergebruik en helpt zo mee aan het circulair maken van de OVL branche.

7. Project Bredenoord Rotterdam. Bewoners vroegen politie vanwege sociale veiligheid om steeds meer verlichting. Maar: meer verlichting zorgt voor meer energieverbruik en dat strookt niet met het energieakkoord. Daarom is op basis van een uitgebreid bewonersonderzoek aanwezigheidsdetectie geïnstalleerd. Bij bewegingen gaat de verlichting naar 100%, de rest van de tijd brandt de verlichting op een laag pitje. De bewoners die dat willen, krijgen drie keer een enquête toegestuurd, en er zijn drie schouwrondes met een bewonerspanel. Een gedeelte van de wijk is uitgevoerd met LoRa, zonder detectie. Project Bredenoord is een vervolg op het Project Havenspoorpad. Hier is ervaring opgedaan met het ALiS protocol, en met detectie. Er is voornamelijk door de kleinere leveranciers actief gewerkt aan het realiseren van dat protocol.

Tip van Rotterdam: Maak meer gebruik van de kleinere bedrijven, die hebben meer belang bij een goed resultaat dan grote bedrijven waar het voornamelijk om omzet draait.

8. Innovatieve verlichting Oss. Gemeente Oss is de afgelopen druk geweest met de installatie van een reeks bijzondere of innovatieve verlichtingen in en rondom de stad. Dit mede op basis van OVL-beleidsplan 2015. Zo is er 'Licht op vraag' gerealiseerd langs fietspaden in het buitengebied, evenals ruime oriëntatieverlichting met bewegingssensoren. Ook is oriënterende Solar-led in de as van fiets- of wandelpaden geïnstalleerd ter geleiding van de gebruiker in de avond of nacht. Oss is actief met het aanbrengen van reflectiemateriaal in de deklaag van het fietspad.

9. Guard-Litec, een module in of boven de fagetkast, registreert of er wel of niet elektriciteit wordt geleverd dan wel dat de lamp defect is. De communicatie verloopt via het LoRa netwerk met de Guard backend omgeving. De gemeente weet via mail en via de Guard web omgeving welke masten niet functioneren, en wat hiervan de reden is.

Tip van de Tizin, die dit product ontwikkelde: Als je een innovatief idee hebt kijk dan niet alleen naar gevestigde partijen maar bespreek je idee ook eens met partijen die nog niet actief zijn in openbare verlichting.

10. Texel wil in 2020 energieneutraal zijn. Daarvoor is het project Slim Verlicht opgezet. Uitgangspunten zijn: aandacht voor nachtelijke duisternis, energie reductie en een hogere hemelhelderheid. **Texel omarmt duisternis als zogeheten kernwaarde.** Met financiële hulp van onder meer het Waddenfonds en de Provincie Noord-Holland is Slim Verlicht in 2016 uitgevoerd. Alle lichtmasten van de gemeente zijn van led-verlichting voorzien. Om geen verlichting 'onnodig' te laten branden is gekozen voor het licht-op-maat principe (alleen verlichten als er behoefte aan is). Met dit soort maatregelen is het energieverbruik met tweederde verminderd. **Bijzonder is ook dat Texel werkt met een geïntegreerd contract (EC&M) waarbij het onderhoud voor een periode van 15 jaar geregeld is.**

11. De Lightscout technologie is bedoeld voor de gemeenten die (nog) geen compleet telemanagementsysteem hebben, maar die toch graag direct willen weten of een lamp defect is. Onderin elke mast zit de Luminext LightScout Scanner, die automatisch controleert of de verlichting brandt of niet. De apparatuur stuurt de meetresultaten via de LoRa Gateway naar de computer van de beheerder.

12. Smart lighting project Zichtenburg Den Haag. In het Project Zichtenburg zijn ongeveer 100 lichtmasten uitgerust met verschillende lichtmanagementsystemen met daaraan gekoppeld sensoren. De sensoren halen informatie op uit de buitenruimte die gebruikt kan worden door verschillende afdelingen binnen de gemeente. Voor de aansturing van de verlichting en het ophalen van de sensorgegevens is ALiS ingezet. ALiS was nog niet gereed voor dit project, dus dat is/wordt gaandeweg aangepast. Al met al een bijzonder ambitieus project waarvan het einde nog niet in zicht is.

Tip: Zorg ervoor dat je verschillende leveranciers door elkaar kunt gebruiken, benut de sterkte van alle systemen en wordt niet afhankelijk en verdeel de investering in het lichtmanagementsysteem over meerdere vakgroepen. Je legt tenslotte een informatienetwerk aan die door meerdere afdelingen benut kan worden.

13. De stand-alone lichtmast Soluxio, een oplossing in gebieden waar geen elektriciteitsnetwerk of infrastructuur voor verlichting aanwezig is of waar deze aan vervanging toe is. De lichtmast laadt zichzelf door gebruik te maken van zeer efficiënte, geïntegreerde, cilindrische zonnepanelen. Ook bij bewolkt weer of indirect zonlicht genereert de lichtmast de gewenste hoeveelheid energie.

14. Hoekenrodeplein, voor station BijlmerArena in Amsterdam Zuidoost, is een plein met vele gezichten. De ene dag 50.000 voetbalsupporters, een andere dag duizenden concertbezoekers en weer een andere dag slecht enkele mensen. Voor alle gebruikersgroepen zijn specifieke lichtscenario's geschreven (zeven in totaal) die door de dag en de seizoenen heen variëren. Op basis van real time input van 'crowd detection' meet het systeem of er veel of weinig mensen op het plein zijn en of deze bewegen (voetgangersstromen) of niet (volle terrassen). Het systeem kan de lichtscenario's beïnvloeden op basis van deze data en zo het bijpassende lichtscenario activeren. Voor Philips, Cisco, de gemeente Amsterdam en lichtvormgevers heeft karres+brands landschapsarchitecten de analyses gedaan, de concepten ontwikkeld en lichtscenario's geschreven. Op basis hiervan zijn ook lichtmasten en armaturen ontworpen. Alles is ontworpen vanuit het DNA van het gebied: het pleinontwerp en het lichtontwerp zijn één integraal ontwerp.

De jury van de OVLNL Inspiratie Award 2016 heeft vier inzendingen genomineerd voor de OVLNL Inspiratie Award 2016. Selectie gebeurde aan

de hand van een aantal criteria: Is de inzending inspirerend, duurzaam, innovatief, toepasbaar, effectief, nuttig en reproduceerbaar, wat is de maatschappelijke relevantie, de belevingswaarde, wat doet het met beheer en onderhoud, is de inzending actueel en wat is de meerwaarde voor het OVL-vakgebied?

Op basis daarvan heeft de jury vier inzendingen genomineerd voor de OVLNL Inspiratie Award 2016

- Lichtontwerp stationsgebied Arnhem CS, OVLNL Inspiratie Award 2016
- innovatieve aanbesteding OVL project in Leusden,
- Hoekenrodeplein Amsterdam,
- het Beeldend (beleids)plan Licht in de openbare ruimte.

Ik loop met u deze nominaties langs met daarbij per nominatie enkele opmerkingen van de jury.

- Lichtontwerp stationsgebied Arnhem CS

De jury was enthousiast over de meerwaarde die het plein heeft gekregen door de verlichting die niet alleen de verblijfskwaliteit op een hoger plan brengt maar ook reizigers helpt in de oriëntatie. Vol lof is de jury over de samenhang tussen gebouw en plein en ook juist daarin levert het licht een cruciale rol. Licht als instrument om beleving te bewerkstelligen is hier zeer geslaagd en draagt bij aan het profiel van de stad Arnhem.

- innovatieve aanbesteding OVL project in Leusden

Alles zit er in, zei een van de juryleden over deze inzending. Verduurzaming en energiebesparing, telemanagement, de sociale dimensie (social return), en dat alles integraal aangepakt en vastgelegd in een EMVI contract. Overheid en markt trekken in dit project met elkaar op en geven elkaar de ruimte voor out of the box oplossingen. Dat maakt dezer inzending tot een inspirerende casus die vooral de middelgrote en kleinere gemeentes aan zal spreken. Het geeft gemeenten handreikingen om zelf ook met dit type contracten (en aanpak) aan de slag te gaan.

- Hoekenrodeplein Amsterdam

Dit project is een favoriet van de jury. En gedurfde exercitie om alles wat op dit moment speelt in smart lighting op de grote schaal van dit plein toe te passen. Los van de techniek van smart lighting is in het ontwerp en uitvoering ook uitermate veel aandacht besteed aan licht en de adaptieve mogelijkheden van licht om het verblijf op het plein telkens weer en dat met verschillende lichtscenario's te veraangemen. Licht als experience – dat is op het Hoekenrodeplein op nog niet eerder in Nederland vertoonde schaal gerealiseerd. Kanttekening van de jury: weliswaar zijn heel veel aspecten van smart lighting toegepast maar nog heel wat maatregelen staan nog in de wachtrij.

- Het Beeldend (beleids)plan Licht in de openbare ruimte

Een website ontwikkeld door Licht en Donker Advies. Met als basis de plattegrond van een gemeente en daaraan gekoppelde factsheets, en pop-ups en foto's kunnen partijen die met openbare verlichting bezig zijn op een toegankelijke wijze alle noodzakelijk informatie ontsluiten en zichtbaar maken. Tijdens de beoordeling raakte de jury steeds enthousiaster over deze inzending. Een effectief instrument om de communicatie tussen burgers, OVL-ers, ontwerpers van de openbare ruimte en bestuurders te vergemakkelijken. Of, zoals een van de juryleden zei: "Alle lijntjes tussen burgers, ontwerp, bestuur en beleidsmakers komen hier samen. Iedereen snapt dit. Ook ziet de jury mogelijkheden om dit instrument uit te breiden naar andere domeinen.

Na deze toelichting op de nominaties dan komt nu het moment waarop we de winnaar van de OVLNL Inspiratie Award 2016 bekend maken.

De jury is van mening dat de kwaliteit van de inzendingen indrukwekkend is en in de veelzijdigheid en diversiteit een weerslag van wat op dit moment speelt in het vakgebied. Elke inzending heeft zijn eigen kracht en kwaliteiten. Dat maakt de jurering complex. Op basis van de eerder genoemde criteria heeft de jury desalniettemin een overtuigende winnaar aan kunnen wijzen.

De motivatie van de jury is als volgt. Verlichting van de openbare ruimte is steeds meer een zaak van ons allemaal geworden. Iedereen in de huidige, op participatie ingestelde samenleving mag mee praten juist ook over de

inrichting van de openbare ruimte. Dat vraagt om een adequaat instrumentarium en daarvoor geeft de winnende inzending een belangrijke handreiking. De inzending heeft daarnaast de potentie om ook in andere beleidsgebieden ingang te vinden. Getoetst aan de hand van de criteria die de jury hanteerde, scoorde deze inzending optimaal. De jury geeft dan ook met volle overtuiging de prijs aan de initiatiefnemers van deze inzending.

De winnaar van de OVLNL Inspiratie Award 2016 is: Het Beeldend (beleids)plan Licht in de openbare ruimte van Licht en Donker Advies.